

לקראת שבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

מתורת

הוד כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שנה ד / גליון קלג

ערש"ק פרשת במדבר ה'תשס"ז

פתח דבר

בעזה"ת.

לקראת שבת פרשת במדבר, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי, את הקונטרס 'לקראת שבת' (גליון קלג), והוא אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רכבות עניני חידוש וביאור שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקללה"ה נבג"מ זיע"א.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים בשלימותם, ובאיזהו מקומן אף עברו עריכה קלה, ושגיאות מי יבין. ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו בתוכן העניינים), שם נתבאר הדברים באריכות, במתיקות ובתוספת מראי מקומות.

* * *

ויה"ר שנזכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", ונזכה לשמוע תורה חדשה, "תורה חדשה מאיתי תצא", במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,
מכון אור החסידות

יוצא לאור על ידי
מכון אור החסידות

353 Kingston Ave., Brooklyn, NY 11213
(718) 732-9017

נדפס באדיבות

The Print House
538 Johnson ave. Brooklyn, NY 11237
(718) 628-6700

תוכן העניינים

מקרא אני דורש

ביאור הצורך בפסוק "אלה קרואי העדה . . ראשי אלפי ישראל הם";
החידוש בכתוב זה – נשיאי השבטים נעשו לנשיאי כל ישראל.

(ע"פ לקוטי שיחות חלק כג עמ' 1 ואילך)

יינה של תורה

בהמנין דפרשתנו ישנם ג' חלוקות – בני ישראל נמנו, הלויים נמנו ע"פ ה'
ואהרן הכהן כלל לא נמנה; ביאור חלוקה זו ע"פ פנימיות הדברים.

(ע"פ לקוטי שיחות חלק לג עמ' 6 ואילך)

חידושי סוגיות

בדין "אוי לרשע ואוי לשכינו" בנגעי בתים – יביא הא דאיפליגו בדין זה
אי מחוייב לחלוץ אף בכותל שלו ועד כמה / יקדים שהוא תלוי בפירוש
הכלל "אוי לרשע ואוי לשכינו" שאמרה תורה / ידייק במה שמצינו גבי
כלל זה בג' אופנים ויסיק דג' פירושים נאמרו בו / יתלה בג' דרכים הנ"ל
שיטות המפרשים בדין "וחלצו".

(ע"פ לקוטי שיחות חלק לג עמ' 10 ואילך)

הוספה – דרכי החסידות

אגרות קודש מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ מליובאוויטש בענין אופן ההדרכה
הרצוי.

(אגרות קודש חלק י עמ' קלא)

מקרא אני דורש

”ראשי אלפי ישראל”

ביאור הצורך בפסוק ”אלה קרואי העדה .. ראשי אלפי ישראל הם”; החידוש בכתוב זה – נשיאי השבטים נעשו לנשיאי כל ישראל

א. בריש פרשתנו מספרת התורה על ציווי ה' "באחד לחודש השני בשנה השנית", והוא על מנין בני ישראל. והיה הציווי למשה ואהרן, "תפקדו אותם לצבאותם אתה ואהרן", ונצטוו עוד, שביחד עמהם יהיו נשיאי המטות: "ואתכם יהיו איש איש למטה, איש ראש לבית אבותיו הוא".

ולאחר מכן מפרט הקב"ה בדבריו את כל שמות הנשיאים: "ואלה שמות האנשים אשר יעמדו אתכם – לראובן אליצור בן שדיאור, לשמעון שלומיאל בן צורישדי". וכן הלאה, מונה את שמות כל נשיאי השבטים. ומסיים: "אלה קרואי העדה, נשיאי מטות אבותם, ראשי אלפי ישראל הם".

ולכאורה פסוק זה האחרון מיותר הוא: הרי כבר בתחילת הענין אמר הקב"ה – "ואתכם יהיו איש איש למטה, איש ראש לבית אבותיו הוא", ומה איפוא בא להוסיף בזה שחוזר עוד הפעם על חשיבותם ותוארם של נשיאים אלה, ובאריכות ("אלה קרואי העדה, נשיאי מטות אבותם, ראשי אלפי ישראל הם")?

לקראת שבת

ב. והנה באמת, הקושי אינו רק באריכות הכתוב בדבר חשיבותם של הנשיאים, אלא בעצם זה שהקב"ה צריך לפרט את שמותיהם של כל נשיאי השבטים בפני משה רבינו:

דיבור זה היה "באחד לחודש השני", כלומר: באחד באייר, חודש לאחר הקמת המשכן, שהיה באחד בניסן. והרי, בהקמת המשכן כבר הקריבו נשיאים אלה עצמם את קרבנם לחנוכת המזבח ("נשיא אחד ליום" – כמסופר בס"פ נשא), ואם כן, משה בוודאי כבר ידע מי הם הנשיאים ומה שמם; ומדוע איפוא הקב"ה מפרט את שמותיהם בפני משה, כאילו הם אינם ידועים לו מקודם לכן?

ג. ויש לומר בכיבוד הענין, ובהקדים דברי רש"י, שפירש את התיבות "אלה קרואי העדה" – "הנקראים לכל דבר חשיבות שבעדה". [וכבר האריכו במפרשים בכוונת רש"י, אבל לכאורה דבריהם אינם מחוורים בפשוטו של מקרא. ואכמ"ל].

ויש לפרש, שבתבות אלו – "קרואי העדה" – באה התורה ומחדשת ענין נוסף אצל הנשיאים, דבר חדש שקודם לא היה אצלם:

לפני כן, כאשר הקריבו הנשיאים את קרבנם לחנוכת המזבח, היה כל אחד מהם נשיא רק לשבטו;

אולם עתה הגדיר אותם הקב"ה ל"קרואי העדה", "הנקראים לכל דבר חשיבות שבעדה" – מעתה ואילך יש להם שייכות לכל העדה, עם כל בני ישראל, ולא רק עם השבט הפרטי שלהם.

וזו גם הדגשת הכתוב: "נשיאי מטות אבותם, ראשי אלפי ישראל הם" –

הפסוק רוצה להדגיש כאן את גדולתם בכלל, שהם לא רק "נשיאי מטות אבותם" – כל אחד נשיא למטה אחד, אלא הם "ראשי אלפי ישראל", ראשים של כלל ישראל.

ולכן הקב"ה מונה את שמותיהם של כל הנשיאים, אף שידועים הם כבר למשה – כי הם ידועים למשה בתור נשיאי שבט בלבד, וכאן רוצה הקב"ה לתת להם מינוי וכח חדש, שיהיו "קרואי העדה" בכלל; והרי מינוי של הקב"ה נעשה על ידי קריאה בשם, וכמו: "ראה קראתי בשם בצלאל" וגו' (תשא לא, ב).

ד. והענין בזה – מה טעם הוצרך כאן חידוש זה שבנשיאים, שהם נעשו "ראשי אלפי ישראל" בכלל:

הנה על הפסוק "ואתכם יהיו איש איש למטה", מפרש רש"י: "כשתפקדו אותם יהיו עמכם נשיא כל שבט ושבט". וכוונתו בזה, שזה שהנשיאים היו ביחד עם משה ואהרן במנין בני ישראל, אין הפירוש שכל נשיא השתתף רק במנין השבט הפרטי שלו, אלא שכל הנשיאים

לקראת שבת

ט

– של כל השבטים – השתתפו במנין כל שבט ושבט. (וכמבואר באריכות במשכיל לדוד על פרש"י, עיי"ש).

ולכאורה צריך ביאור: מהי השייכות של נשיא שבט אחד למניינו של שבט אחר? על כך בא דיבור ה' – "אלה קרואי העדה":

הקב"ה מינה כאן מינוי חדש, שנוסף לכך שכל אחד מהנשיאים הוא נשיא לשבטו, הרי יש לו שייכות עם כל העדה, עם כל בני ישראל; ולכן, כשם שמשה ואהרן, בתור "מנהיגים" של כלל ישראל, מונים את כל שבטי ישראל, כך משתתפים במנין זה כל הנשיאים כולם, בתור "ראשי אלפי ישראל". כל נשיא לא משתתף רק במנין של השבט הפרטי שלו, אלא במנינם של כל השבטים כולם, כלל ישראל.

יינה של תורה

מנין, מנין "ע"פ ה", ולמעלה ממנין

בהמנין דפרשתנו ישנם ג' חלוקות – בני ישראל נמנו, הלויים נמנו ע"פ ה' ואהרן הכהן כלל לא נמנה; ביאור חלוקה זו ע"פ פנימיות הדברים.

א. במנין בני ישראל (המסופר בפרשתנו) מצינו ג' חלוקות: א) כללות בני ישראל, שנמנו ע"י השקלים. ב) בני לוי, עליהם נאמר (א, מט) "אך את מטה לוי לא תפקוד ואת ראשם לא תשא בתוך בני ישראל", ומנינם הי' באופן מיוחד – "על פי ה'" (שם ג, טז), וכפרש"י: "הלך משה ועמד על פתח האהל והשכינה מקדמת לפניו ובת קול יוצאת מן האהל ואומרת כך וכך תינוקות יש באהל". ג) בנוגע לאהרן הכהן, איתא ברש"י (ג, לט) שהוא "לא הי' במנין הלויים". ומפשטות הלשון משמע שלא נמנה במנין הלויים (ראה השקו"ט בזה במפרש"י רש"י שם).
ויש לבאר הטעם לג' חלוקות אלו ע"פ פנימיות הדברים, כדלקמן.

ב. ויובן זה בהקדם ביאור ג' האופנים הנ"ל שבמנין, בעבודת האדם את השי"ת:

עבודת ה' מתחלקת לשלשת הקוים (העמודים) דתורה, עבודה וגמילות חסדים (אבות פ"א מ"ב), שהם, בכללות, שלשה סוגי עבודה: א) קיום המצוות ("גמילות חסדים"), ב) לימוד התורה, ג) דביקות בה' (בתפלה), ששלימותה היא העבודה דמסירת הנפש לקב"ה מכל וכל ("עבודה").

לקראת שבת

יא

והנה, ג' קוי עבודה אלו, חלוקים הם בגדרם וענינם:

המצוות ניתנו במידה ומספר – דהרי מצוות התורה הם במספר תרי"ג דוקא, ונצטוינו (ואתחנן ד. ב) לא להוסיף ולא לגרוע מהן. [וכן בכל מצוה גופא – יש שיעור והגבלה באופן קיומה, דשיעור הציצית צריך להיות כך וכך דוקא ושיעור התפילין כך וכך, וכן הלאה].

והיינו מפני שעיקר ענינן של המצוות הוא (כמבואר בתניא פל"ז. ע"ש באורך), להמשיך קדושה בגשמיות העולם. שלכן רוב מצוות התורה הן מצוות מעשיות, שעשייתם היא בדברים גשמיים ועניני עוה"ז. ומכיון שהעולם הוא מוגבל (וכפי שנאמר עליו (חגיגה יב, א) "אני הוא שאמרתי לעולם די"), לכן גם המצוות הם במדידה והגבלה, גדר "מספר".

התורה היא למעלה ממדידה, כמ"ש (איוב יא, ט) "ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים". ועד שהיא למעלה ממדידות והגבלות דזמן ומקום, כמוכח ממרז"ל (מנחות בסופה) "כל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה" – דאף שהלומד אינו עתה בבית המקדש ("במקום"), והוא בזמן שכלל אין ביהמ"ק, הנה מכיון שהתורה אינה מוגבלת במדידות דזמן ומקום, נחשב לו לימודו תורת עולה כהקרכת עולה בביהמ"ק.

אמנם, מזה גופא שנאמר "ארוכה מארץ מדה" מוכן, שגם התורה היא בגדר "מדה" (כי על דבר שאינו בגדר "מדה" לא שייך לומר שהוא ארוך מ"מדה". דהרי באמירה זו גופא אתה נותן לו מדה – שהוא ארוך ממדה מסויימת) – ובפרט שהתורה היא מקור המצוות (שהם במדידה, כנ"ל), ומוכן שצ"ל ערך ביניהם.

[וע"ד מש"נ בהפטורת פרשתנו (הושע ב, א) "והי' מספר בני ישראל גו' אשר לא ימד ולא יספר", שיש בזה שני ענינים: "והי' מספר בני" ו"לא ידך" – אי אפשר לספור אותם, "כי לא יספר" (מרוב) (ל' הכתוב – וישלח לב, יג)] ;

חסירת נפש היא למעלה לגמרי מכל ענין של מדה וגבול. ובפשטות, התנועה דמסירת נפש מורה על דביקות בה' שאין לה גבול ותכלית, עד שהאדם מוכן ומוסר נפשו עבורו ית'.

ג. שלש עבודות הנ"ל מתאימות המה לשלשה הסוגים (הכלליים) שבבני ישראל – (א) (רוב) בני ישראל, (ב) שבט לוי, (ג) כהן גדול.

הנהגת (רוב) בני ישראל היא באופן ד"הנהג בהם מנהג דרך ארץ" (ברכות לה, ב), ועיקר עבודתם היא קיום המצוות ועשיית מעשים טובים (מארי עובדין טבין);

שבט לוי ענינו (בל' הרמב"ם (הל' שמיטה ויובל פי"ג הי"ב-י"ג)) – ש"הובדל לעבוד את ה' לשרתו ולהורות דרכיו הישרים ומשפטי הצדיקים לרבים שנאמר (ברכה לג, י) יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל לפיכך הובדלו מדרכי העולם כו' ולא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש . . אשר נדבה רוחו כו' להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו כו'" – מארי תורה;

לקראת שבת

אבל מזה גופא שעבודתם היא "להורות . . לרבים" מובן, שאין הם מובדלים (לגמרי) משאר ישראל העוסקים בדרכי העולם, ואדרבא – צריכים הם לעסוק ב"יורו משפטיך ליעקב" כו', וכפשטות הנהגתם, שבני לוי מסתובבים בערי בני ישראל לקבל תרומותיהם וכו' ועוסקים שם בהוראה לרבים (רש"י ויחי מט, ז) (אלא שבזמנים מיוחדים באים לבית המקדש ועובדים עבודת המקדש);

למעלה מכולם הוא הכהן גדול, שנצטווה (אמור כא, יב) "מן המקדש לא יצא", ואינו יוצא מירושלים לעולם (רמב"ם הל' כלי המקדש פ"ה ה"ז);

ענינו של כהן גדול הוא – להיות בדביקות תמידית בהקב"ה, למעלה ממדידה והגבלה (דביקות הנמשכת ובאה מעצם נפשו, יחידה שבנפש, המיוחדת תמיד עמו ית', "יחידה לייחדך").

ד. ע"פ כ"ז יתבאר היטב החילוק בין ג' סוגים אלה גם בנוגע למנינם:

פקידתם של בני ישראל, שעבודתם (העיקרית) היא במצות מעשיות שניתנו במספר (מדויק), היתה באופן של מנין בדרכי הטבע, על ידי משה ואהרן עם "נשיא כל שבט ושבט" (ל' רש"י פרשתנו א, ד), שמנו את השקלים (גשמיים) שניתנו על ידי בני";

שבט לוי שעיקר ענינו הוא "יורו", תורה – שיש בה שני הענינים: היא בגדר מספר וביחד עם זה למעלה ממדידה ומספר הרגיל (ע"ד "אשר לא יספר מרוב") – נמנה "על פי ה'", דמכיון שעבודתם היא בדרגא כזו שהיא בגדר "מספר", לכן גם הם נמנו, אבל לא במנין גשמי וטבעי, כי הם למעלה ממדידת בשר ודם (כי "לא ימד ולא יספר") אלא "על פי ה'".

אמנם בנוגע לאהרן הכהן, מכיון שעבודת הכהן גדול היא הדביקות בה' שלמעלה מכל גדר מדידה ומספר – לכן "לא הי' במנין הלויים".

חידושי סוגיות

בדין "אוי לרשע ואוי לשכינו" בנגעי בתים

יביא הא דאיפליגו בדין זה אי מחוייב לחלוץ אף בכותל שלו ועד כמה / יקדים שהוא תלוי בפירוש הכלל "אוי לרשע ואוי לשכינו" שאמרה תורה / ידייק במה שמצינו גבי כלל זה בג' אופנים ויסיק דג' פירושים נאמרו בו / יתלה בג' דרכים הנ"ל שיטות המפרשים בדין "וחלצו"

"משפחת בני קהת יחנו וגו' תימנה – וסמוכין להם דגל ראובן . . . אוי לרשע ואוי לשכנו"
(פרשתנו ג, כט. ובפרש"י)

א.

שיטות המפרשים אי מחוייב לחלוץ בשלו ועד כמה

תנן בנגעים (פי"ב מ"ו) גבי נגעי בתים, דהדר בשכינות מי שנמצא בביתו נגע אף הוא בכלל "וחלצו" וחייב לחלוץ ולקצוע אבני ביתו, מדין "אוי לרשע ואוי לשכינו". וכ"ה בתו"כ (מצורע יד, מ): "וחלצו מלמד ששניהם חולצים, מיכן אמרו אוי לרשע אוי לשכנו, שניהם חולצים שניהם קוצעין שניהם מביאים את האבנים".

ומצינו בדין זה דאיפליגו בי' קמאי לפרשו בג' דרכים:

יש מי שכתב (רע"ב למשנה שם. ועד"ז הוא בר"ש שם. ק"א לתו"כ שם) "אם כותל מפסיק בין שני בתים ונראה נגע בכותל לצד בית זה בעל הבית אחר צריך להטפל עמו דכתיב וחלצו את האבנים לשון רבים כו'". דלפירוש זה, לא אמרינן דחל חיוב זה על החפצא (הכותל) דבית השכן, רק

לקראת שבת

הוא דין בטיפול הגברא, דשכנו של הרשע "צריך להטפל עמו" בחליצת האבנים ובקצוע והבאת האבנים דבית הרשע.

אמנם רש"י (בסוף מס' סוכה נו, ב) פירש דהא ד"שניהם חולצים" היינו שהחיוב דחליצת האבן חל גם על חלק האבן שבצד השכן (שלא נראה בו הנגע). דכתב שהדין (שכתו"כ) ד"שניהן חולצין" (מפני "אוי לרשע ואוי לשכינו") הוא "באבן שבמקצוע", היינו האבן דהשכן. אמנם, לרש"י הוי החיוב רק אבן שבמקצוע, היינו זו שמצידה השני נראה הנגע. וכמו שפרש"י במ"א (חולין קכח, ב) בפירוש דברי המשנה (דמס' נגעים פי"ג, ב. וכו' בתו"כ מצורע יד, מה) "אבן שבזוית כשהוא חולץ את כולו" (כן הובא בחולין שם. ובמשנה בשנינו לשון קצת), "אבן המנוגעת שבזוית שנראה בבית זה ובבית זה שכן דרך הזויות לתת שם אבנים גדולות המחזיקים את כל עובי הכותל ונראה משני צדדים"¹, היינו שאבן זו יש עלי' חיוב לחלוץ את כולה (גם הצד שלא נראה בו הנגע)².

אבל מצינו גם מי שפירש יתירה מזו (משנה אחרונה לנגעים פי"ב ופי"ג שם, ע"פ הרע"ב והר"ש למשנה נגעים פי"ג שם), ד"חולץ את כולו" היינו לא רק באבן שבזוית הבית (שנראית משני הצדדים), אלא בכל חלקי הכותל (שכנגד הנגע בצד השני) המפסיק בין שני הבתים. ולשיטה זו, כוונת המשנה היא ד"כותל מפסיק בין שני בתים ונראה נגע בכותל לצד בית זה" (ל' הרע"ב בפ"ב שם) – "שניהם חולצין" (משום "אוי לרשע ואוי לשכינו")³, שגם חבירו חייב לחלוץ האבנים שבחלק שלו (נגד הנגע)⁴.

ב.

יקדים מה שמצינו לדייק נבי דרשת חז"ל בענין "אוי לרשע ואוי לשכינו"

והנראה בזה דאיפליגו בכללות גדר הדין ד"אוי לרשע ואוי לשכינו" (סוכה נו, ב), דאף במה שאמרוהו לענין הנהגות בני אדם ומידותיהם מצינו לפרשו בכמה דרכים, וכפי שנפרשו התם בזה יהי' תלוי איך נבין כוונת התורה במה שחדשה לומר כלל זה אף להלכתא בדיני נגעים. ובהקדם דכבר אמרוהו חז"ל לכלל זה גבי הכתובים דפרשתנו, כדלהלן.

הנה, בהא דנסמכו אנשי "דגל מחנה ראובן" (שחנו "תימנה" (פרשתנו ב, י)) לבני קהת (שחנו "על ירך המשכן תימנה" (שם ג, ט)) אמרו חז"ל, והובא בפרש"י עה"ת, "אוי לרשע ואוי

(3) וראה אבות דר"נ רפ"ט. ע"ש (וראה שם כמה נוסחאות. ואכ"מ).
(4) ולכאורה כן משמע מפשטות לשון הרמב"ם בפיהמ"ש נגעים פי"ב שם ומדבריו בהל' טומאת צרעת (פט"ו ה"ד). וכן יש לפרש בפ"י רבינו הלל לתו"כ מצורע שם, מ. וראה ביאורי הגר"א למשנה נגעים פי"ג שם. ואכ"מ.

(1) ראה גם ערוך לנו סוכה שם.
(2) ולפ"ז צ"ל שהחידוש במשנה זו דפי"ג הוא בעיקר במ"ש "ובזמן שהוא נותץ כו' ומניח את של חבירו נמצא חומר כו'". ראה חסדי דוד לתוספתא נגעים פ"ו, ח (י). וראה משנה אחרונה שבהערה הבאה.

לקראת שבת

טו

לשכנו". ומצינו שהביאוהו לכלל זה בכמה דרכים, ומהם:

בתנחומא (פרשתנו יב (ותנחומא באבער יג). ועד"ז בילקוט כאן רמז תרפו) איתא: "ומן הדרום בני קהת וסמוכין להם ראובן ושמעון וגד מכאן אמרו אוי לרשע ואוי לשכנו אלו שלשת השבטים שהיו שכנים לקרח ועדתו בדרום אבדו עמו במחלוקתו שנאמר (קרח טז, לב) ותפתח הארץ את פי' ותבלע אותם ואת בתיהם ואת כל אשר להם ואת כל האדם אשר לקרח ואת כל הרכוש".

בבמדבר רבה (פרשתנו – פ"ג, יב): "ג' של דרום, שהיו לבעלי מחלוקת סמוכין, אבדו עמהם ועליהם נאמר אוי לרשע אוי לשכנו ומי היו בעלי מחלוקת קרח בן יצהר בן קהת ולפי שהיו סמוכים להם ראובן ושמעון וגד היו כולם בעלי מחלוקת שכן הוא אומר (קרח טז, א) ויקח קרח בן יצהר וגו' וכן בני גד ובני שמעון אף הם היו בעלי מריבה".

ובפרש"י עה"ת (עה"פ "משפחות בני קהת יחנו גו' תימנה" (פרשתנו ג, כט)) כתב: "וסמוכין להם דגל ראובן החונים תימנה, אוי לרשע ואוי לשכנו, לכך לקו מהם דתן ואבירים ומאתיים וחמשים איש עם קרח ועדתו שנמשכו עמהם במחלוקתם"⁵.

וכד בעינן למידק, מצינו להקשות בכמה דקדוקים שנשתנו זמ"ז אף שכוונתם לכאורה אחת היא מן הכלל ד"אוי לרשע וכו'", דבתנחומא אמרו רק דנענשו יחד – "אבדו עמו במחלוקתו"⁶ (וזהו שהביאו הראי' מן הכתוב ד"ותפתח הארץ את פי' ותבלע אותם ואת בתיהם ואת כל אשר להם ואת כל האדם אשר לקרח ואת כל הרכוש", דמיירי רק בהעונש); משא"כ רש"י הוסיף מלבד העונש ("לקו מהם כו'"), הא "שנמשכו עמהם במחלוקתם"⁷, היינו דאמרינן שה"רשע" משך את "שכנו" גם למעשה העבירה (ולזה השמיט הראי' שבתנחומא מן הכתוב "ותפתח הארץ את פי' גו'" דמיירי בהעונש לבד); ובבמדבר רבה הוסיף בלשונו יותר על זה⁸, לומר ש"היו כולם בעלי מחלוקת . . אף הם היו בעלי מריבה"⁹.

(7) ובפרש"י ר"פ קרח ד"ה דתן ואבירים מסיים "נשתתפו עם קרח במחלוקתו". ולהעיר דשם מתחיל פירושו עה"פ "פרשה זו יפה נדרשת במדרש רבי תנחומא".

(8) ואינו מביא הפסוק שבתנחומא שבו נאמר העונש.

(9) תוכן הפירוש נמצא גם בבמדב"ר קרח (פי"ח, ה). תנחומא שם ד (ות"ב שם ח). יל"ש רמז תשנ – ובכולם מסיים רק "לקו (עמו) ואבדו מן העולם". אבל לכאורה נראה, שמקור הדרשה במקומות אלה הוא ממקום א' ונעתק ממנו להשאר.

(5) הכרחו של רש"י לפרש זה בפסוק זה (ג, כט) – אף שאין דרכו להעתיק דרשות רז"ל – י"ל, שהוא מפני הלשון "משפחות בני קהת", ולא "משפחות קהת" כמו שנאמר "משפחות הגרשוני" (ג, כג), ו"משפחות מררי . . יחנו" (ג, לג), דמשמע שישנו ענין (בלתי רצוי) בהם שבגללו אינו רוצה לייחסם לקהת עצמו (וע"ד פרש"י ויחי מט, ו) – ראה באר בשדה על פרש"י כאן. וראה בעוד מפרשי רש"י (גו"א. באר מים חיים (לאחי מהר"ל). מלאכת הקודש. ועוד) פירושים אחרים בהכרחו של רש"י, ולכאורה אינם ע"ד הפשט. ואכ"מ.

(6) וראה הערה 9.

לקראת שבת

ג.

יוסיף להקשות כמה ששינה רש"י מחז"ל בזה ומעמא בעי

ולבד מזה מצינו להקשות בכמה דברים שדייק רש"י ושינה בלשונו מדרשת חז"ל: חדא, הא שכתב "וסמוכין להם דגל ראובן החונים תימנה" לבד, ולא פירש שבדגל זה כלולים גם השבטים שמעון וגד, כבתנחומא ובמדבר רבה. ולכאורה, הא דדייק רש"י בלשונו "דגל ראובן" – ולא "דגל מחנה ראובן" (כלשון הכתוב (פרשתנו ב. י), וכלשונו בפירושו שלאח"ז המוכב בסמוך, "דגל מחנה יהודה") – נראה ברור, דהוא נתכוין רק לשבט ראובן עצמו לחוד, ולא כל השבטים שהיו "חונים עליו".

והתמי' גדולה יותר, דהא בהמשך הענין, עה"פ (שם, לח) "משה ואהרן ובניו", פרש"י "וסמוכין להם דגל מחנה יהודה והחונים עליו יששכר וזבולון טוב לצדיק טוב לשכנו לפי שהיו שכניו של משה שהי' עוסק בתורה נעשו גדולים בתורה" (ומקורו בתנחומא ובמדבר רבה שם)¹⁰, הרי שגבי היפכו – "טוב לצדיק" – הביא רש"י גם יששכר וזבולון, ומה טעם שינה בזה רש"י גבי "אוי לרשע כו" וכתב רק "דגל ראובן" ותו לא?

ולומר דלא הזכיר רש"י, מחמת שלא מצינו מפורש בפשטות הכתובים שנמשכו גד ושמעון עמו במחלוקת, גם בזה לא די, דעדיין צריכים אנו לטעם בהא גופא מה שנשתנו שבטים הללו. ואף גם זאת, יל"ע במאי קמיפלגי ומהי סברת החילוק בין המדרשים ורש"י אם נאמר דרק שבט ראובן נמשך במחלוקת, או שהשכינות דקרח פעלה גם על שבט שמעון ושבט גד.

ותו, מה ששינה רש"י בזה עוד, דבתנחומא ובמדב"ר לא פירשו מי הם משבט ראובן שנאבדו עם קרח ועדתו, ואילו רש"י הזיקק עצמו לפרט "דתן ואבירם ומאתיים וחמשים איש" (ש(רובם) הם משבט ראובן (פרש"י ר"פ קרח ד"ה ודתן ואבירם)).

ד.

יקדים דמצינו לפרש בהא ד"אוי לשכיניו" בכמה פנים

אי רק נענש על ידו או שהוא רשע בעצמו

אמנם כד דייקת שפיר בהשיטות דמצינו לעיל גבי דין "אוי לרשע כו", לבאר היטב סברות פלוגתתם – יעלה לנו דרש"י אזיל בזה לשיטתו.

דהנה, בהא דפסקו דאף לדינא אמרינן "אוי לרשע ואוי לשכיניו", היינו דמדין התורה שהשכן אל הרשע נמשך עליו דינו, מצינו להגדירו בג' פנים, ותליא מילתא בדרך שנגדירו לכלל זה שאמרוהו במידות בני אדם:

(10) ועד"ז הוא במדרשים בפ' קרח (הנ"ל הערה 9).

לקראת שבת

ז

א) פעולת השכן היא רק בהדבר החיצוני המסתעף מרשעותו, כגון שהשכר של צדיק נמשך גם לשכינו, וכן להיפך, שהעונש שעל הרשע נמשך גם על שכינו¹¹. וכפשטות לשון הגמרא גבי כלל זה, בסוף מס' סוכה (נו, ב) דקנסו לכל המשמר כולו מחמת "מרים בת בלגה שהמירה דתה" [אע"פ שלכאורה נוכל להקשות בזה וכי בגללה "קנסינן לכולה משמרה", ע"ז הוא חידוש הש"ס דמ"מ נקנסו להיענש ג"כ] משום "אוי לרשע אוי לשכינו"¹².

ב) פעולת השכן הוא גם שגורם עליו להשתנות ממש, פירוש, שמחמת שכנותם תשתנה אופן הנהגתו של שכינו¹³, ועד שמשנה גם את מהותו.

(וכבאר נתבאר באריכות במק"א (לקו"ש ח"ט ע' 62 ואילך), דבב' דרכים אלו נתלו הנ"י ורש"י שאיפליגו בגדר דינא דבר מצרא).

ג) השכינות אינה כלל הגורמת להיות "טוב לשכנו", או להיפך – ("אוי לרשע) אוי לשכינו"), שנאמר שע"י השכינות נגרם הדבר להשתנות השכן מהנהגתו. רק שכילות זו היא סימן וראי' על מהותו של השכן (דזה גופא שנעשו שכנים זל"ז הוי ראי' ששייכים זל"ז במהותם וגדרם וכיו"ב), ופעולת השכינות היא שמגלה ומוציאה תכונה זו (של השכן) מן ההעלם והכח אל הגילוי והפועל.

ה.

יתלה הפלוגתא איך לפרש בכוונת התורה גבי "וחלצו" בנ' הדרכים הנ"ל

ומעין ג' דרכים הללו בהנהגת בני אדם, נאמר אף בגדר כלל זה לדינא, היינו דהדרך שתתפרש לנו כוונת התורה במה שרצתה לגזור כלל זה לדינא בנגעים, הוא תלוי בהדרך שנבחר לנו בפירוש כלל זה במידות בני אדם:

לאופן הא' פעולת השכן היא פעולה חיצונית בלבד, ולזה אף לדינא אמרינן בפירוש כלל זה, דלא נתכוין הש"ס שטומאת השכן בנגעו תפעול על בית השכן עצמו שנחשיב כותלו נגוע בעצמו, רק נפרש בדין זה דמחמת שכילותו נתחייב השכן בהסתעפות הבאה מטומאה זו של שכינו (מעין גדר "עונש" ו"שכר"), לחלוץ האבנים. ולזה יתפרש לנו בדין המשנה, דהשכן נעשה מחוייב אף הוא שיטפל עמו בחליצת האבנים.

לאופן הב', ד"אוי לרשע אוי לשכנו" הוא השפעה חזקה (פנימית) יותר, מה שהשכן "נמשך" אחר שכינו להיות אף הוא בעצמו רשע כמותו, אף לדינא נאמר דכוונת המשנה בזה, שלוקה אף הוא בהטומאה עצמה, וכאילו נתנגע ביתו, ולכן צריך לחלוץ את כל האבן שבזוית הבית, גם החלק שלצד השכן, היינו דאמרינן כאילו גם אבן השכן עצמה מנוגעת היא. אמנם

12) ראה זח"ג קכב, ב. וראה ברכות נח, ריש ע"א ועירובין יח, סע"ב ובפרש"י. ועוד.

13) ראה זח"א פד, סע"א ואילך.

11) ראה רש"י לך יג, ה. שם, יד. שם יד, יב. בשלח טז, כח (מב"ק צב, א. וראה פרש"י שם ד"ה בהדי).

אבל ראה רש"י וירא יט, יז. שם, יט.

לקראת שבת

זהו רק בצד האבן שכנגד הנגע, דכיון שהטומאה נמשכה ונגרמה ע"י הנגע, נמשכה היא רק למקום שכנגד הנגע.

אבל לאופן הג', דהשכינות הוא סימן להורות שהשכן אף הוא רשע מעצמו, ולא רק שנמשך ונשפע ממנו, ורק דבזה נתגלה שאף הוא כמותו, אף לדינא נפרש בזה דבהא שחידשה תורה "אוי לרשע כו" לדינא, נתחדש לנו דחשיב כאילו בית השכן ההוא מעצמו טמא, ולזה צריך שכינו של ה"רשע" לחלוץ אף האבנים שבחלק שלו לבדו, מפני שהשכינות לרשע הורתה לנו על שייכותו להרשע, לא רק מחמת מה שנשפע ממנו (היינו האבן שכנגד הרשע שיכולה להמשך ולהיות נשפעת מן הנגע שאצל הרשע), רק זהו סימן שבעצם היו כבר שייכים זל"ז. ולכן בכותל זה שבו נראה הנגע בצד אחר אצל חבריו, נתגלה לנו שגם חלק הכותל שכנגדו השייך לחבירו שייך להנגע (אף שלא נראה בו, ואינו אבן אחת עמו).

ו.

בזה א"ש מה שרש"י אול לשיטתו נבי כלל זה הן בדרשתו והן לדינא

ואם כנים הדברים יעלה לנו היטב אף בביאור טעם החילוק בין שלשת הדרשות הנ"ל בפרשתנו – התנחומא, במדבר רבה ופרש"י – בפירושו הענין ד"אוי לרשע ואוי לשכינו" בענין הסמיכות דדגל מחנה ראובן לבני קהת:

התנחומא ס"ל כאופן הא', שפעולת השכינות (כאן) היא בעיקר לענין העונש, שהעונש שבא על הרשע נמשך גם על שכינו (ואפילו כשפועל ששכינו ישתתף¹⁴ במעשיו הרעים, ה"ז רק מה ששכינו נגרר אחריו, אבל לא שנעשה עי"ז שינוי במהותו של השכן), ולזה מביא רק ש"אבדו עמו במחלקותו";

אמנם לפרש"י דאזיל בזה לשיטתו מ"ש גבי נגעים, פעולת השכינות אינה רק בנוגע לעונש אלא היא גם פעולה ושינוי בגוף השכן, וזהו שהוסיף רש"י (שלא רק "לקו מהם", אלא "שנמשכו עמהם במחלוקתם"¹⁵, ולא בהעונש לבד.

[ויש לומר, שאין כוונת רש"י במ"ש "לכך לקו מהם דתן ואבירם כו" עם קרח ועדתו שנמשכו עמהם במחלוקתם"¹⁶ לומר שהם שני ענינים – (א) שנענשו עמהם (לקו), (ב) ונמשכו עמהם במחלוקת [שלפ"ז הול"ל בסדר הפוך, "שנמשכו עמהם במחלוקתם... ולכך לקו"¹⁷]

להעיר דפרש"י עה"ת הוא (כולל) יינה של תורה, כמאמר אדה"ו (היום יום כט שבט), ולכן י"ל דברש"י עה"ת מודגשת יותר השייכות הפנימית דשכינות.

14 ולא כבמדרשים דפ' קרח (הנ"ל הערה 9) "לקו (עמו) ואבדו מן העולם".

15 או הול"ל "לפי שנמשכו כו" וכיו"ב.

14 להעיר שבתנחומא קרח בענין דגל ראובן כותב בתחלת הענין "ונשתתפו עמהם", ומ"מ בסיום הענין איתא (רק) "לקו עמו ואבדו מן העולם".

15 בלקו"ש שנשמך לעיל בפנים נתבאר (באו"א) בפלוגתת רמב"ם ורש"י, דלרש"י (סוכה שם) השייכות דשכינות היא רק חיצונית ואינה במהות השכן (משא"כ להרמב"ם, ע"ש בארוכה). אבל

לקראת שבת

יט

– אלא היינו הך, ש"לקו" מהם בזה גופא מה "שנמשכו עמהם במחלוקתם".

ועפ"ז מבואר עוד שינוי לשון בפרש"י מלשון התנחומא, שבתנחומא הלשון "אבדו עמו במחלוקתו", ורש"י שינה וכתב "שנמשכו עמהם במחלוקתם" (לשון רבים) – דיש לומר¹⁸, שבתנחומא ההדגשה שהשכנים רק נגורו אחרי קרח, ולכן מדגיש שזוהי רק "מחלוקתו" (של קרח), שמעשה הרע עצמו מתייחס רק להרשע לבדו ולא לשכינו; משא"כ לפרש"י שמצד השכינות לקרח "נמשכו עמהם במחלוקתם", שמרמז שהשכנים נמשכו בעצמם למחלוקת, עד שנקראת על שמם שנעשית גם מחלוקת השכן, מחלוקת של רבים;

אבל שיטת הבמדב"ר היא כאופן הג' הנ"ל, ששכינות ה"ז סימן על מהותם של השכנים, שבמהותם שייכים זל"ז. וזהו שמדייק בבמדב"ר "היו כולם בעלי מחלוקת כו' אף הם היו בעלי מריבה" (ולא "שנמשכו עמהם במחלוקתם", כפרש"י), והיינו שזוהי תכונתם בעצם, והשכינות רק גלתה והוציאה תכונה זו מן ההעלם אל הפועל. ועד"ז לפנ"ז בצד הטוב אומר שם שה"שבטים (דדגל מחנה יהודה) שהיו סמוכים למשה ולארה"ן. היו כולם גדולים בתורה" (ולא (רק) "שנעשו גדולים בתורה", כבתנחומא ובפרש"י) – שהשכינות גילתה¹⁹ שבעצם "היו כולם (ראויים להיות) גדולים בתורה".

וע"פ הסברה זו בשיטת רש"י מיושב לנו שפיר הא שכתב רש"י רק "דגל ראובן" ולא הביא גם שמעון וגד:

כיון שלשיטת רש"י "אוי לרשע ואוי לשכינו" הוא מצד השפעת הרשע על הנהגת השכן ומהותו, מובן, שאינו דבר השווה בכל, ובמילא (בנדו"ד) אין לך בו אלא חידושו, שבט ראובן שמפורש בו שנמשך במחלוקת. דכיון שהם היו עיקר הדגל, במילא מובן שהם היו "סמוכים" ושייכים ביותר ל(בני קהת –) קרח; משא"כ על שמעון וגד שאינו מפורש בקרא, אין הכרח לומר²⁰ שגם בהם פעלה והשפיעה השכינות שיהיו נמשכים עמהם²¹; ובראובן גופא מדייק

מה שפירשו בזה שבני שמעון וגד היו בעלי מריבה. (21) ועד"ז י"ל גם בצד הטוב, דאף שמרובה מדה טובה כו' והשכינות פועלת גם באלו החונים עליו. (ראה לקמן סעיף ז), מ"מ יש מעלה ביהודה (ראש הדגל) לגבי החונים עליו, וזהו הדיוק והשינוי בהפסוקים (שהובאו ברש"י), דבנוגע ליהודה הביא רש"י "יהודה מחוקקי" דקאי על כל השבט (כדלקמן שם); ביששכר מביא רק "ומבני יששכר יודעי בינה

18) אף של' רבים שבפרש"י קאי בפשטות על עדת קרח, "שנמשכו עמהם במחלוקתם", י"ל, שבשינוי לשון רש"י מלשון התנחומא ("במחלוקתו", אף שגם שם נזכר לפנ"ז קרח ועדתו) מרומז גם ענין הנ"ל שבפנים.

19) ולכן אינו בסתירה למה שמסיים גם שם "על שהיו שכנים לתורה נעשו כולן בני תורה", כי השכינות גילתה ענינם ותכונתם שלהם.

20) ובפרט שלא מצינו בפירוש בקרא שהיו שייכים למחלוקת, כנ"ל בפנים. וראה מפרשי הבמדב"ר שם

ב) ואולי י"ל שהוא לפי שגם בהצדיק מדובר בג' – משה אהרן ובניו, כבהד"ה דפרש"י (אלא שהעיקר, כמובן, היא השכינות למשה שהי' עוסק בתורה, שמצד זה "נעשו גדולים בתורה"). ולהעיר שבתנחומא באבער ויל"ש כאן מסיים "על שהיו שכיני תורה נעשו כולם

א) אבל י"ל כי להתנחומא העיקר במחלוקת הי' קרח, ולרש"י – קרח ועדתו.

לקראת שבת

רש"י "לקו מהם דתן ואבירם ומאתיים וחמשים איש", היינו שלא השפיע קרח על כל השבט אלא על מספר מועט בשבט ראובן גופא.

ומטעם זה מפרט רש"י "דתן ואבירם ומאתיים וחמשים איש" ולא כתב סתם "לכך לקו מהם עם קרח ועדתו" – שיש לומר, שבזה שצירף "דתן ואבירם" לה"מאתיים וחמשים איש" בחדא מחתא, כוונתו להדגיש תוכן וענינה של שכינות לרשע, שפועלת ומשפיעה על מהותם של האנשים השכנים אליו, דכשם שפשוט ש"דתן ואבירם" לא רק נגררו אחרי מחלוקתו של קרח, אלא הם היו בעלי מחלוקת בטבע²², כך נפעל בהמאתיים וחמשים איש ע"י השכינות לרשע, שנעשו בעלי מחלוקת²³.

ד"שבט סופר", סופרים, ולא ראשי סנהדראות כבישכר.

(22) ראה שמות ב, יגיד ובפרש"י. שם ה, כ ובפרש"י. בשלח טז, כ ובפרש"י.

(23) ראה פרש"י קרח יז, ג.

וגו' מאתיים ראשי סנהדראות¹, שהדיוק "ומבני", "מאתיים" – היינו שחלק מהשבט היו יודעי בינה, ראשי סנהדראות, ופשיטא בנוגע לזבולון שמביא "מושכים בשבט סופר", שנוסף ע"ז שאינו ענין של כל השבט, רק שיש בני תורה מזבולון (שבזה שווה ליששכר), הרי גם אופן לימודם הוא רק באופן

מאתיים", ומוסיף (מהכתוב) "וכל אחיהם על פיהם" – "היו מסכימים הלכה על פיהם". וראה גם תנחומא באבער ויל"ש שם (בשינוי קצת).

כו". ועד"ז במדרשים ב' קרח (הנ"ל הערה 9) "על שהיו סמוכין לתורה כו".

(ג) ובתנחומא מביא לפנ"ז מהכתוב "ראשיהם

דרכי החסידות

אגרות קודש מכ"ק אדמו"ר מוהר"י צ
מליובאוויטש בענייני עבודת השי"ת

הדרכה חסידית

".. מאוחר בלילה, לאחר עבודת היום ולאחר קריאת שמע לפני ההליכה לשינה, נהג הוא לומר לעצמו: גרשון בער! הינך הולך לישון, צריכים לעשות תשובה, שתקום אדם אחר לגמרי, שתרגיש ותבין את הרחמנות הגדולה שעליך..."

ב"ה כ"ד אדר תש"ט

ברוקלין

ידידי הנכבד ו"ח אי"א מוה"ר...

שלום וברכה!

עבודה בתוך הלב ועם הלב

החסיד הנודע לשם תהלה ותפארת בתוככי זקני חסידי הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק צמח צדק זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע, הר"ר גרשון דוב נ"ע, זקנו של ידידי חביבי הרה"ג הר"ר שמואל שליט"א הלוי לעוויטין הי' מחונך מזקנו, אחד מבעלי שם בחסידי הוד כ"ק רבינו הזקן, והי' – הרב גרשון דוב – מקושר רבות בשנים להוד כ"ק רבינו הזקן, והי' הר' גרשון דוב – מקושר רבות בשנים להוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק מוהר"ש ואחרי כן להוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק.

רבות בשנים הי' – הרב גרשון דוב – מתלמידי הרה"ק הר"ר הלל זצוק"ל מפאריטש, הנה כל ימיו עסק בתורה ועבודה והי' עוסק בעבודה שבלב כפי שני הפירושים המבוארים בדא"ח, (א) בתוך הלב ('אין הארצין'). (ב) עם הלב ('מיט דער הארץ').

לעשות תשובה ולקום אדם אחר

מאוחר בלילה, לאחר עבודת היום ולאחר קריאת שמע לפני ההליכה לשינה, שזה לקח זמן מסויים והוא הכין את עצמו לברכת המפיל – נהג הוא לומר לו עצמו:

גרשון בער! דו גייסט שלאפן, מען באדארף תשובה טאן, דו זאלסט אויפשטיין גאר א אנדערער, דו זאלסט דערהערן און פארשטיין דעם אמת'ן רחמנות וואס עס איז אויף דיר. [גרשון בער! הינך הולך לישון, צריכים לעשות תשובה, שתקום אדם אחר לגמרי, שתרגיש ותבין את הרחמנות הגדולה שעליך].

אלו תביעות היו לחסיד הרב גרשון דוב לעצמו, ומדוע את עצמו הוא כל כך ביטל ותבע, דבר זה קשה להבין.

אבל העובדה היא, שחסיד המחונך מזקני חסידים בעלי תורה ועבודה, נהג בסדר זה, שלא צריכים להיות מרוצים מהעבודה העצמית, ולראות בחומרה את הדקות מן הדקות, את העניינים העמוקים שעוד לא נפעלו (גאר טיף נאך ניט דורכגעטאנענע עניינים) בעבודת ה' בדרכי החסידות, זו הוראה מסויימת לחסידים שהם בעלי עבודה כיצד צריכים להתלמד לעבוד עם עצמם, ולראות רק את חסרונות עצמו.

